

การใช้สอยผ้าไตรจีวรของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจศาสตร์ ในจังหวัดอุดรธานี

An Analytical Study of the Cloth Consumption Of Buddhist Monks Effecting the Economic System In Udonthani Province

พระครูอาทรวงกิจ (อนาลโย)

พระครูสุธีศัมภีรญาณ, วิ., ฌ.ศ.ดร., ดร.อุดร จันทวัน, ฌ.ศ.ดร. ปริญญา แสงใส

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาแนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์และการบริโภคในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) ศึกษาการใช้สอยผ้าไตรจีวรในพระพุทธศาสนาเถรวาทและ ๓) เพื่อวิเคราะห์การใช้สอยผ้าไตรจีวรของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจศาสตร์ในจังหวัดอุดรธานี

ผลการวิจัยพบว่า การใช้สอยผ้าไตรจีวรของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจศาสตร์ในจังหวัดอุดรธานีพระสงฆ์ในประเทศไทย เรามีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างในการนุ่งห่มผ้าบังสุกุลจีวร แต่คงรูปแบบเดิมเอาไว้ในด้านโครงสร้างเป็นจีวร ๕ ชั้น ๙ ชั้น ผ้าจีวรจะได้มาในลักษณะของการทอดกฐินทอดผ้าป่าก็ตาม ที่แต่ก็เหมาะสมตามสังคมยุคใหม่เป็นไปตามโลกเพียงพอตามอัตภาพเป็นชีวิตที่สันโดษ เหมาะสมสำหรับผู้ที่อยู่ไกลจากเรือน เป้าหมายในการบริโภคใช้สอยจีวรให้พระภิกษุได้พิจารณา โดยใช้สติปัญญาในการบริโภคปัจจัยมิให้ตกเป็นทาสของตัณหาราคะ ก่อนการใช้สอยพิจารณาให้เห็นคุณค่าแท้ด้วยการสำรวมระวังไม่ให้เกิดอกุศลหากผิดพลาดอันตรายทางธรรมจะเกิดขึ้นที่ และเป็นอกุศลทางใจ จึงไม่ควรบริโภคปัจจัยอย่างคลั่งใหลผู้เสพงาม ให้เอาแบบอย่างพระพุทธรองค์ที่ประพฤติปฏิบัติตามอริยมรรคคือ สัมมาอาชีวะ มุ่งประกาศพระธรรมคำสอน เพื่อปลดทุกข์ให้ชาวโลก มิได้แสวงหาความสุขเฉพาะตน

คำสำคัญ: การใช้สอยผ้าไตรจีวร, ระบบเศรษฐกิจศาสตร์

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย



Abstract

The aims of this study were to (1) study the concept of economics and consumption in Theravada Buddhism, (2) study the three yellow robes and other clothes in Theravada Buddhism, and (3) analyze the three yellow robes and other clothes of the Buddhist monks impacting the systems of economics in Udonthani Province.

Last but not least, the Buddhist monks in Thailand, there is a little change in dressing the yellow robes but still keeping the former features in the aspect of structures of yellow robes by dividing into 2 types, that is, 5 categories and 9 categories. Whether the yellow robes can be received from Kathina and Pha Pa ceremony or not depends on the suitability of modern period declining to Dhamma, sufficient for one's self and contentment life suitable for one who renounces the family to consume the yellow robes and Buddhist monks should take it into consideration in consumption of necessities, not to be slave of desire and lust. Before using the necessary materials the Buddhist monks should consider the real values by self-controlled from all unwholesome, if it is fault, Dhamma ruins will occur at once and mental unwholesome. So the ascetics should consume the material necessities like the laymen who indulge in sexual conducts and should practice like the Buddha who practiced the body of the Noble Eightfold Path, that is, the Right Livelihood by emphasizing the propaganda of his teaching in order to release the sufferings of worldly people, not to search for selfish happiness

Keywords: The Cloth Consumption Of Buddhist, Economic System

๑. บทนำ

เศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่มีการพัฒนา
ขึ้นมาจากอารยธรรมตะวันตก ก็มีแนวคิดเกี่ยวกับ
กิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้ง ๔ ประการ เช่นเดียวกัน
กล่าว คือ ๑) การแสวงหาทรัพยากรคือการประกอบ

อาชีพการงาน เพื่อให้ได้ทรัพย์มาเลี้ยงชีพ ๒) การ
บริโภคคือการซื้อสินค้าและบริการต่างๆ มา เพื่อ
ใช้บำบัดความต้องการให้ได้รับความพึงพอใจสูงสุด^๑
๓) การออม คือ ส่วนของรายได้ที่เหลือจากการ
บริโภค และ ๔) การสร้างเครือข่ายคือการประสาน

^๑ อภิชาติพันธุ์เสน, พุทธเศรษฐศาสตร์ฉบับนิสิตนักศึกษาและประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ดอกหญ้าวิชาการ จำกัด, ๒๕๕๙), หน้า ๖๐.



งานทำงานร่วมกัน เพื่อสนองความต้องการหรือ แก้ไขปัญหาที่เหมือนกันซึ่งในภาคธุรกิจมีความ นิยมกันมากขึ้นในปัจจุบันทำให้สังคมไทยใน ปัจจุบันจึงเกิดกระแสบริโภคนิยมขึ้นบริโภค เพื่อ อี้อวดฐานะความโก้เก๋ไม่ได้คำนึงถึงคุณค่าแท้ หรือ ประโยชน์ของสินค้านั้นอย่างแท้จริงบริโภคเพื่อ สนองกิเลสตัณหาของตนเป็นหลักจนบางครั้งต้อง ใช้สินเชื่อ เช่น บัตรเครดิตซื้อสินค้าเพราะมีรายได้ ไม่เพียงพอ ซึ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากการพัฒนา ประเทศสู่ระบบอุตสาหกรรมนิยมด้วยแนวคิด ทุนนิยมโดยที่วิชาเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก เน้น ความพึงพอใจสูงสุดของผู้บริโภคหรือความสุขเป็น สำคัญและถือว่าเป็นเป้าหมายหลักของการมีชีวิต ของมนุษย์^๒

จีวรเป็นเครื่องนุ่งห่มของพระภิกษุสามเณร ในพระพุทธศาสนา ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า ผ้าบังสุกุลจีวร คือ ผ้าเก่าที่เปื้อนฝุ่นเก็บจากที่เข่า ทิ้งตามกองขยะ หรือห่อศพไปทิ้งไว้ในป่าช้า^๓ แล้ว นำเอามาซักล้างตัดเย็บเป็นจีวรที่เป็นเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญต่อการดำรงชีวิตของ มนุษย์ ในทางพระพุทธศาสนาท่านมีจุดมุ่งหมายให้ ภิกษุอาศัย เครื่องนุ่งห่ม เพื่อบำบัดความหนาว ความร้อนอันเกิดจากดินฟ้าอากาศ และบำบัด สัมผัสเหลือบยุงลมแดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้ง หลาย และเพื่อปกปิดอวัยวะอันให้เกิดความละอาย และผ้าจีวรก็เป็นส่วนหนึ่งในปัจจัยสี่ที่เกื้อกูลต่อ

การประพาศิพหกรรมจริยของพระภิกษุในพระพุทธ ศาสนาเถรวาท

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์ และการบริโภคในพระพุทธศาสนาเถรวาท
๒. เพื่อศึกษาการใช้สอยผ้าไตรจีวรใน พระพุทธศาสนาเถรวาทและพระสงฆ์ในเขตจังหวัด อุดรธานี
๓. เพื่อศึกษาการใช้สอยผ้าไตรจีวรใน พระพุทธศาสนาเถรวาทและพระสงฆ์ในเขตจังหวัด อุดรธานี

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ มุ่งศึกษาการใช้ผ้าในพระพุทธ ศาสนาเถรวาท ความสัมพันธ์ของการใช้สอยผ้ากับ หลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธและแนวตะวันตก และ วิเคราะห์การใช้สอยผ้าของพระสงฆ์ที่มีผลต่อวิถี การดำเนินชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน และการ จำหน่ายผ้าไตรจีวรตามหลักเศรษฐศาสตร์แนว พุทธและแนวตะวันตกของประชาชนจังหวัด อุดรธานี ผู้วิจัยได้เลือกพระภิกษุสามเณรและ กลุ่ม ผู้ประกอบธุรกิจจำหน่ายผ้าไตรจีวรของประชาชน ในจังหวัดอุดรธานี โดยมีการสัมภาษณ์ภาคสนาม (Field work) โดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อ สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๕๖ รูป/คน

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙.

^๓ พระพุทธโฆษาจารย์, *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*, แปลโดยสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อจาอาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่บริษัทประยูรวงศ์ปรีณัติตั้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๙๐.



ขอบเขตด้านเนื้อหา (Content Area) เป็นการศึกษาการใช้ผ้าไตรจีวรในพระพุทธศาสนา กับที่มีผลต่อเศรษฐกิจของไทยปัจจุบัน โดยได้มาของข้อมูล คือ ๑) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) รวบรวมข้อมูลจากหลักฐานสำคัญ คือ พระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถา คัมภีร์วิสุทธิมรรค มงคลทีปนี และ ๒) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ และเอกสาร รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นผลงานของนักวิชาการและท่านผู้รู้ทางพระพุทธศาสนา

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง, สมุดจดบันทึก, เครื่องบันทึกเสียง, กล้องถ่ายภาพ, ผู้ช่วยเก็บข้อมูลภาคสนาม ๒ ท่าน

ขั้นนำมาสรุปวิเคราะห์ โดยการนำข้อมูลที่ได้ออกจากการศึกษามาสรุปวิเคราะห์ และนำเสนอสรุปผลการวิจัย ด้วยวิธีการนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Method) และนำเสนอผลการวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในโอกาสต่อไป มีขั้นตอน ดังนี้

๑. รวบรวมและเรียบเรียง ตลอดจนการจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากด้านตำราเอกสารงานวิจัย

๒. แยกแยะและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด ตามจุดประสงค์ของการศึกษาวิจัย ทั้งในด้านเอกสารและการสัมภาษณ์ภาคสนาม

๓. จัดทำเป็นรูปเล่มสมบูรณ์ เพื่อนำเสนอผลการวิจัยสรุป และข้อเสนอแนะโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

๔. สรุปผลการวิจัย

เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่กล่าวถึงทรัพยากรการผลิตอันมีอยู่จำนวนจำกัดแต่จะต้องนำมาทำการผลิตเป็นสินค้าและบริการเพื่อสนองความต้องการของคนอันมีอยู่อย่างไม่จำกัดจึงส่งผลให้บุคคลในสังคมทุกคนไม่สามารถได้รับสิ่งที่ต้องการทั้งหมดได้บุคคลจึงจำเป็นต้องมีการเลือกกล่าวคือจะต้องยอมเสียสละการได้มาซึ่งสิ่งของบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้ตนได้รับสิ่งที่ตนเองต้องการองค์ประกอบของทรัพยากรการผลิตประกอบด้วย ๔ ประเภทคือ ที่ดิน (land) แรงงาน (labor) ทุน (capital) และผู้ประกอบการ (entrepreneur) ซึ่งมีปัญหาพื้นฐานของหลักเศรษฐศาสตร์ ได้แก่

๑. ปัญหาผลิตอะไร (what) เป็นปัญหาที่ว่าควรจะผลิตสินค้าและบริการอะไรบ้างต้องผลิตสินค้าจำนวนเท่าไรปัญหาการผลิตอะไรเกิดมาจากจำนวนทรัพยากรมีจำนวนจำกัด

๒. ปัญหาผลิตอย่างไร (how) เป็นการพิจารณาว่าจะต้องใช้เทคนิควิธีการอย่างไรแบบใดในการผลิตสินค้าและบริการใช้ปัจจัยการผลิตแต่ละชนิดในสัดส่วนเท่าไรจึงจะสามารถผลิตสินค้าแต่ละชนิดได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

๓. ปัญหาผลิตเพื่อใคร (for whom) เป็นการพิจารณาถึงสินค้าและบริการที่ผลิตได้จะจัดสรรให้กลุ่มบุคคลใดในสังคมชนชั้นคนจนคนรวยหรือคนระดับกลางบุคคลกลุ่มใดควรจะได้รับการจัดสรรอย่างเร่งด่วนด้วยวิธีการอย่างไร

๔. ปัญหาการเสริมสร้างความเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจ (how to provide the economic growth) ระบบเศรษฐกิจจะต้องเจริญ



เติบโตเนื่องจากในระบบเศรษฐกิจประชาชนทุกคนจะต้องบริโภคทุกวันการกำหนดปริมาณการผลิตที่พอเหมาะในแต่ละช่วงเวลาได้อย่างไร

พระพุทธศาสนากับเศรษฐศาสตร์ต่างก็มีจุดมุ่งหมาย คือ ให้ความสุขเหมือนกันแต่พระพุทธศาสนาได้ให้ความสุขที่กว้างขวางกว่าเศรษฐศาสตร์มากมาย แม้จะสอนเรื่องความสุขที่สูงกว่าวิชาเศรษฐศาสตร์ก็ตาม แต่พระพุทธศาสนาไม่เคยมองข้ามโลกียสุขที่ถือว่าเป็นความสุขสำหรับฆราวาสตามหลักเศรษฐศาสตร์ ดั่งมีหลักธรรมที่กล่าวไว้ในเบื้องต้นแล้ว เพราะทั้งสองมีวิธีการที่แตกต่างกันอุปมาเหมือนคนเดินด้วยเท้าเปล่า และคนนั่งรถยนต์ เพื่อไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ หรือที่ต้องการจะต่างกันที่ประสิทธิภาพในการดำเนินไป คนเดินก็จะช้า เปรียบเหมือนโลกียสุขแต่คนนั่งรถยนต์ก็จะสามารถไปได้เร็วเปรียบเหมือนโลกุตตรสุขที่เป็นความสุข ที่เป็นอมตเศรษฐศาสตร์อุปมาเหมือนคนเดินด้วยเท้าเปล่าส่วนพระพุทธศาสนาอุปมาเหมือนคนนั่งรถยนต์ที่เหมือนกันคือ เพื่อไปสู่ความต้องการ ถึงแม้ว่าพระพุทธศาสนาจะเน้นที่โลกุตตรสุขมากกว่าโลกียสุขก็ตาม แต่พระพุทธศาสนาไม่เคยมองข้ามโลกียสุขเพราะถือว่าโลกียสุขเป็นจุดมุ่งหมายของเศรษฐกิจทั่วไป จึงพยายามสอนหลักศีลธรรม เพื่อให้เป็นคนดีมีคุณภาพของสังคมประเทศชาติพระพุทธศาสนาตระหนักดีว่าศีลธรรมจะดีได้ยากถ้ามนุษย์ยังทุกข์ยาก

การใช้สอยผ้าไตรจีวรของพระสงฆ์ในเขตจังหวัดอุดรธานี พบว่า การใช้สอยจีวร มีถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนา เพราะบุคคลใดที่รักษาพระธรรมวินัยหลักในการประพฤติ

ปฏิบัติตามพระพุทธร่องค์ทรงบัญญัติพระธรรมวินัยกำกับไว้ด้วยเหตุผลเพราะอาสวะ หรือความเสื่อมเกิดขึ้นในสงฆ์ได้ชื่อว่ารักษาพระพุทธศาสนาหลักในการประพฤติปฏิบัติพระพุทธร่องค์ทรงบัญญัติพระวินัยกำกับเอาไว้ มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกรู้สึกของพุทธศาสนิกชนผู้ที่พบเห็นหรือการอยู่ร่วมกันนั้น ก่อให้เกิดความเคารพนับถือ นำเสื่อมใส่ศรัทธา นำเกรงขาม เพราะว่าการแต่งกายจะบ่งบอกถึงลักษณะอุปนิสัยของแต่ละบุคคลนับได้ว่า การแต่งกายที่มีส่วนสัมพันธ์กับความมั่นคงของศาสนานั้น เพราะพุทธศาสนาเถรวาทได้รักษาการนุ่งห่มจีวรยึดตามแนวทางแบบดั้งเดิมมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล คือ ประพฤติวัตรปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธร่องค์ทรงบัญญัติไว้ ถึงแม้การได้มาซึ่งจีวรที่ทำจากผ้าบังสุกุล จะเปลี่ยนไปตามกระแสเศรษฐกิจโลก โดยใช้ผ้าที่ตัดเย็บมาจากโรงงานอุตสาหกรรม หรือในครัวเรือน เช่น ในยุคนี้การจะหาผ้าไตรจีวรใช้สอยหรือในงานอุปสมบท หรือใช้ในการประกอบพิธีกรรมใดๆ ก็ตามเพียงแต่มีปัจจัยจำนวน ๒๐๐๐-๒๕๐๐ บาท ก็ไปซื้อในร้านขายสังฆภัณฑ์ หรือผู้ประกอบการที่เกี่ยวกับผ้าไตรจีวรได้

พระสงฆ์ในเขตจังหวัดอุดรธานีส่วนใหญ่เชื่อว่าการบริโภคจีวรมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาศีล โดยส่งผลให้มีอินทริสังวร และเอื้อต่อพระธรรมวินัยตามที่พระพุทธร่องค์ทรงบัญญัติการใช้บริการต่างๆ เมื่อเป็นพระวินัยภิกษุก็จำเป็นต้องเอื้อเพื่อในแง่การปฏิบัติและพัฒนาไปสู่การประพฤติตามปาติโมกข์สังวรศีล คือ การเว้นข้อที่พระพุทธร่องค์ห้ามทำตามข้อที่พระองค์ทรงอนุญาตส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางกายทางวาจาและทำให้สภาวะศีล



งอกงามขึ้นจุดมุ่งหมาย เพื่อให้มองเห็นคุณค่าของผ้าไตรจีวร แต่คือการใช้ผ้าไตรจีวรให้เอื้อต่อการคลายจากการยึดถือที่เรียกว่า คุณค่าสนองปัญญา ส่วนการขัดเกลาจิตใจรู้จักการประหยัดคือการรู้จักมองเห็นคุณค่าในบริวารเท่าที่จำเป็น ไม่ใช่เกินความพอดีเมื่อมีผ้าไตรจีวรก็รู้จักใช้อย่างถนอมและรักษาต้องระมัดระวังนอกจากผ้าไตรจีวรจะเป็นเพียงเครื่องนุ่งห่มเพื่อปกปิดร่างกายแล้ว การบริโภคจีวรเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามวัฒนธรรมประเพณีทางพระพุทธศาสนา ที่อยู่คู่กับสังคมมาตั้งแต่โบราณกาล มีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผ้าจีวร อย่างเช่น การถวายผ้าจ่านำพรษา การถวายผ้ากฐิน รวมไปถึงพิธีกรรมการบรรพชาอุปสมบท เป็นต้น

ด้วยประเพณีวัฒนธรรมที่กล่าวมานี้ ผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่าย หรือผลิตผ้าจีวรและผ้าบริวารอื่นๆ ในจังหวัดอุดรธานี เป็นจังหวัดที่ขนาดค่อนข้างใหญ่ และเป็นดินแดนที่มีพระสงฆ์ที่พุทธศาสนิกชนศรัทธาอย่างมาก ประกอบกับในจังหวัดอุดรธานีมีวัดอีกหลายร้อยวัด จึงทำให้ผู้ประกอบการร้านค้าหรือผู้ผลิตมีความวิสาหการหลากหลายในการนำเสนอสินค้าแก่ผู้บริโภค ซึ่งได้แก่พระสงฆ์และศาสนิกชนที่มีส่วนในวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งในแต่ละปีมีจำนวนค่อนข้างมาก การใช้สอยผ้าไตรจีวรของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจศาสตร์ในจังหวัดอุดรธานี การใช้สอยผ้าไตรจีวรของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจศาสตร์ใน

จังหวัดอุดรธานี เมื่อพิจารณาที่กิจกรรมภายในกระบวนการผลิตปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตมีอยู่ ๓ ส่วนด้วยกัน คือ ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตผลผลิตและของเสียจากการผลิตตัวชีวิตที่แสดงความสัมพันธ์เปรียบเทียบระหว่างผลผลิตและทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต คือ ประสิทธิภาพการผลิตซึ่งเป็นตัวชีวิตผลผลิตและตัวชีวิตที่แสดงความสัมพันธ์เปรียบเทียบระหว่างผลผลิต และของเสียจากการผลิตคือประสิทธิผลการผลิตซึ่งเป็นตัวชีวิตผลลัพธ์ในลักษณะเดียวกันกับการพิจารณาที่กิจกรรมภายในกระบวนการบริโภคตัวชีวิตที่เกิดขึ้นภายในกระบวนการบริโภคคือประสิทธิภาพการบริโภคและประสิทธิผลการบริโภคตัวชีวิตความพอประมาณ ๔ ตัวนี้เป็น “ตัวชี้วัดเชิงเปรียบเทียบ” (Comparative Indicator) ที่เกิดจากการเปรียบเทียบค่าของปัจจัยส่งออกกับปัจจัยนำเข้า (ประสิทธิภาพ) และเปรียบเทียบค่าของปัจจัยส่งออกที่ใช้การได้กับที่ใช้การไม่ได้ (ประสิทธิผล) เมื่อพิจารณาที่ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการผลิตและกระบวนการบริโภคตัวชีวิตความพอประมาณในกรณีนี้จะเปรียบเทียบระหว่างปริมาณของผลผลิตที่คิดคำนวณเป็นมูลค่าจากการผลิตกับปริมาณของสินค้าและบริการที่ใช้บริโภคที่คิดคำนวณเป็นค่าใช้จ่ายในการบริโภคโดยหน่วยเศรษฐกิจซึ่งอยู่ในฐานะผู้ผลิตและผู้บริโภคเป็นได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลครอบครัวชุมชนไปจนถึงระดับประเทศ



บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

พระพุทธรโฆษาจารย์. **คัมภีร์วิสุทธรมรรค**. แปลโดยสมเด็จุฒาจารย์ (อาจาอาสมมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ ๔.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยวรวงศ์พรีนัต์ตั้ง จำกัด, ๒๕๔๖.

ทรงศักดิ์ปรางค์วัฒนากุล. **ผ้าเอเชีย : มรดกร่วมทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พรีนัต์

ตั้งแอนด์พับลิชซิง จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๖.

อภิชัยพันธเสน. **พุทธเศรษฐศาสตร์ฉบับนิลิตนัศึกษาและประชาชน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนัก

พิมพ์ดอกหญ้าวิชาการ จำกัด, ๒๕๔๙.